

Rusko v druhé polovině 20. století

Poválečné rozdělení světa

- O výsledku války bylo rozhodnuto na Postupimské konferenci v létě 1945:
- Velká Británie, Spojené státy a Sovětský svaz vítězi války → přerozdělování států → vznik východního a západního bloku, později studená válka mezi Spojenými státy a Sovětským svazem
- **Východní blok:** SSSR, Československo, Polsko, Jugoslávie, Rumunsko, Bulharsko, Maďarsko a část Německa.
- SSSR - největší počet obětí ve válce - 26 000 000 obětí
- (jenom do gulagů poslal Stalin na 30 000 důstojníků své armády)

- Ekonomicky i hospodářsky zdevastované Země

- Nastolena neomezená diktatura komunistického režimu

Rozdělení Německa

- Německo rozděleno na 4 okupační zóny:
 - americkou
 - anglickou
 - francouzskou , které se spojí do NSR (Německá spolková republika)
 - a sovětskou, ze které vznikne NDR (Německá demokratická republika)
- Podobně rozdělen i Berlín na východní (hlavní město NDR) a západní.

Jaderné zbraně – závody ve zbrojení

- Poprvé vyvinuty ve Spojených státech v rámci projektu Manhattan
- poprvé a naposled použity na města Nagasaki (6.8. 1945) a Hirošimu (8.8.1945)
- V prvních dvou až čtyřech měsících po shoení bomb zemřelo v Hirošimě 90 000 - 166 000 lidí a v Nagasaki 60 000 - 80 000
- Důsledky nemoci z ozáření pociťovalo několik generací Japonců
- Původem německý jaderný fyzik Klaus Fuchs ukradl vzorec pro Sověty, když pracoval na americkém projektu Manhattan a urychlil tak vývoj jaderné bomby v Sovětském svazu nejméně o 15 let
- 50. a 60. léta se nesly ve znamení testování jaderných bomb
- V 70. letech došlo k řadě diplomatických dohod o omezení atomových zbraní
- Postupem času se upustilo od testování jaderných zbraní, nicméně k jeho vlastnictví se přiznaly další země: Velká Británie, Čína, Indie, Pákistán.

Ruská atomová bomba

- Odpálení Car-bomby proběhlo 30. října 1961 v 11:32 moskevského času nad sovětskou jadernou střelnicí Nová země
 - Největší odpálená jaderná bomba v historii
 - Atomový hřib s průměrem 40 km a výškou 60 km pronikl až do spodní části atmosféry Země.
 - Do 40 km srovnala vše se zemí a měřitelná byla i po svém třetím oběhu kolem Země
 - Chruščov byl obviněn z ohrožování lidských životů a za znečišťování zemské atmosféry zbytky radioaktivními materiály
 - Stala se katalyzátorem dohody o ukončení atomových pokusů

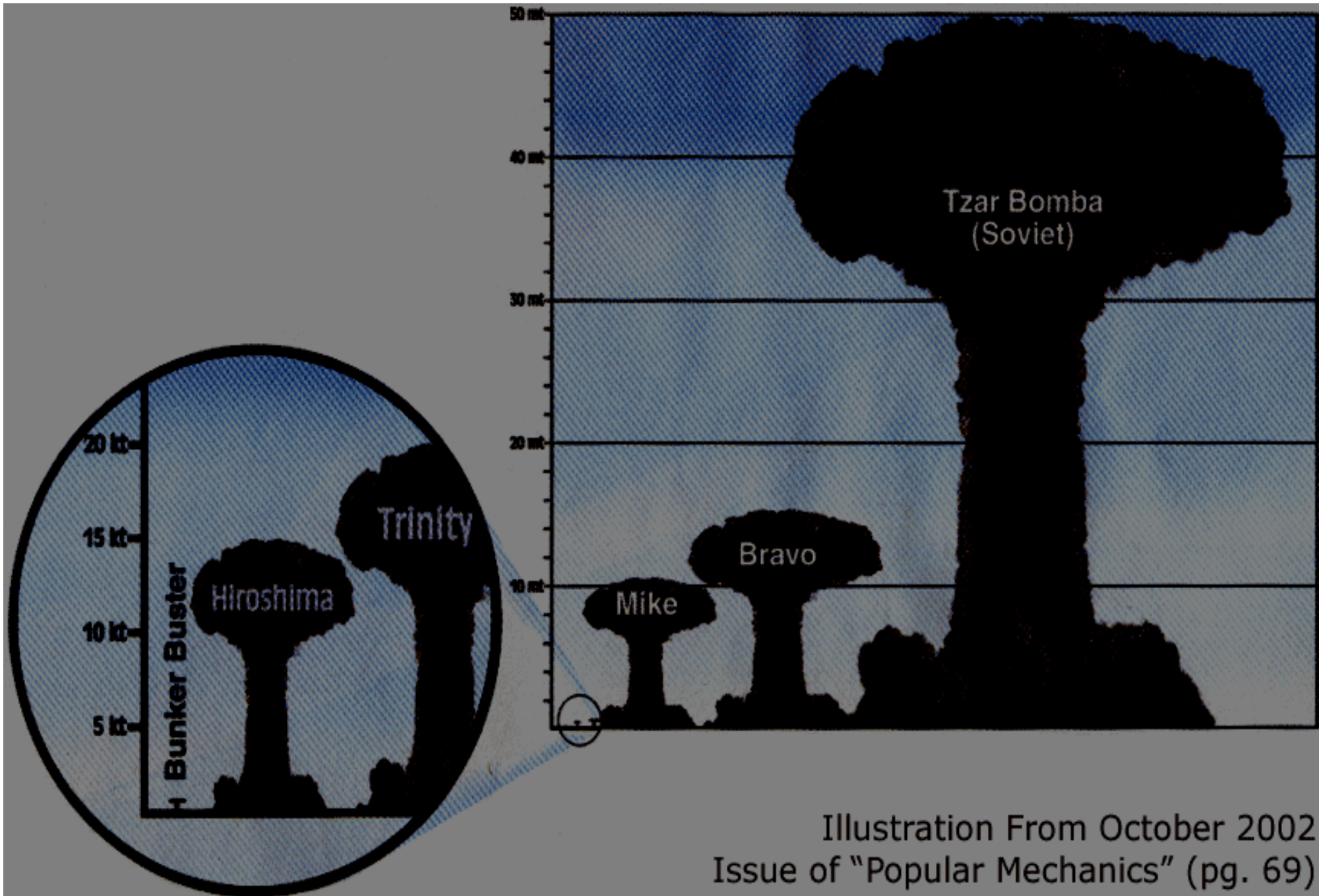

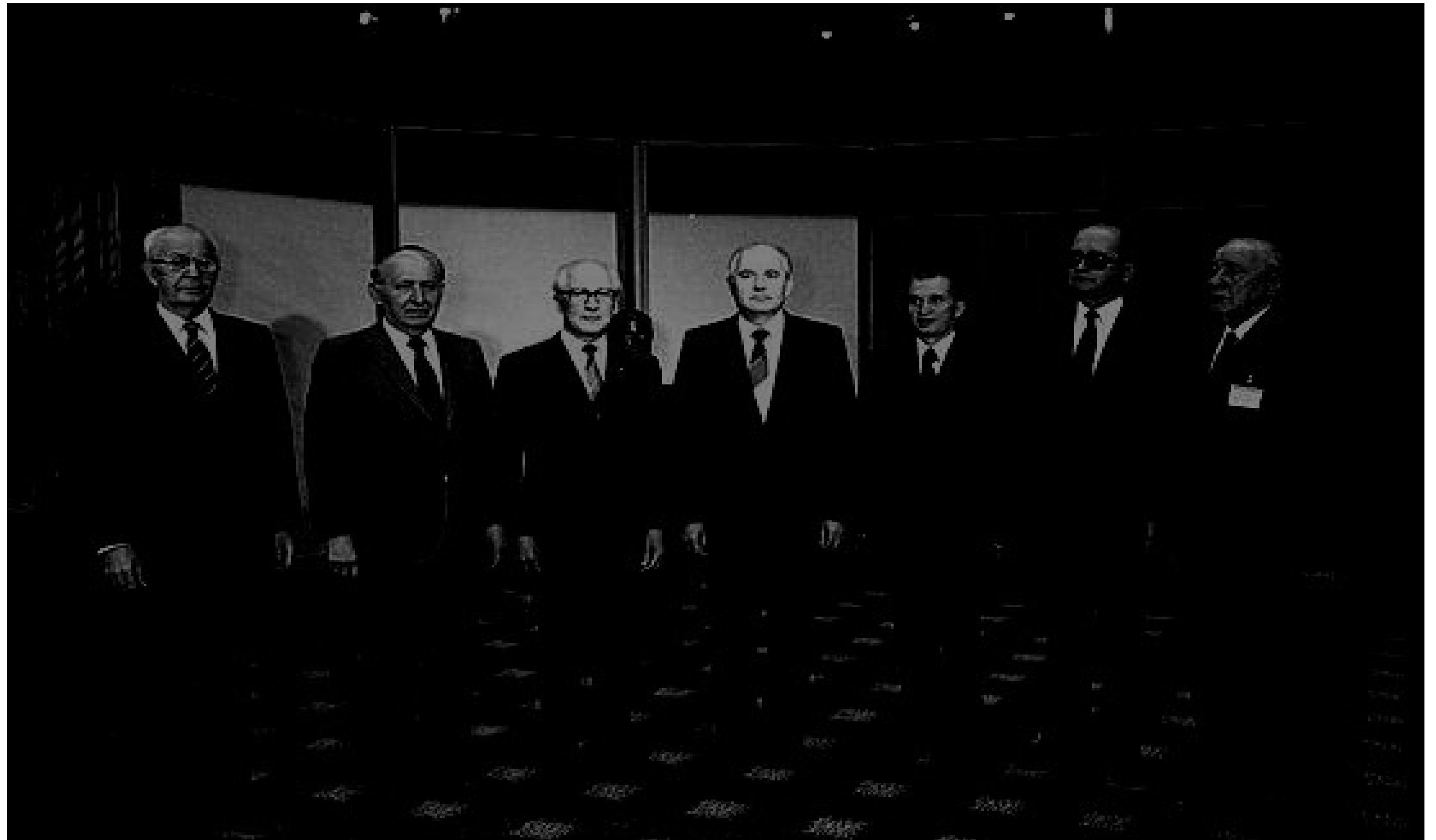
Illustration From October 2002 Issue of "Popular Mechanics" (pg. 69)

RVHP (Rada vzájemné hospodářské pomoci)

- Rada vzájemné hospodářské pomoci vznikla v lednu 1949 v Moskvě, která byla jejím trvalým sídlem. Zakládajícími členy byly: SSSR, NDR, ČSSR, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Bulharsko a Albánie.
- Prvotním posláním RVHP bylo spojit síly SSSR a jeho satelitů proti ekonomické síle Západu a stát se soběstačným prostorem.
- Technicky vyspělejší země, jako např. Československo, měly pomáhat méně vyspělým zemím budovat těžký průmysl.
- Vzájemně propojená ekonomika, společný trh, plánované hospodářství

Varšavská smlouva

- Varšavská smlouva byl vojenský pakt evropských zemí tzv. východního bloku, existující v letech 1955 až 1991.
- Členské státy: Albánie, Bulharsko, Československo, Maďarsko, NDR, Polsko, Rumunsko a Sovětský svaz
- Formálně byl reakcí na zřízení Západoevropské unie a Pařížské dohody umožňující vstup NSR do NATO.
- Cílem Varšavské smlouvy byla koordinace politiky a vytvoření systému kolektivní bezpečnosti v Evropě, resp. spolupráce ve vojenské oblasti při společné obraně socialismu, suverenity a nezávislosti, a také vytvoření protipólu k severoatlantickému paktu.

Rusko 1950 - 1960

- 1945 – 1953 Vrchol kultu osobnosti Stalina
- 1953 – uzavření příměří s Korejím, konflikt s Jugoslávií
- 1956 – XX. Sjezd KSSS – návrat k „leninským zásadám“ a odstranění „deformací“ za poslední desetiletí, kritika kultu osobnosti Stalina
- 1956-1960 – rozvoj těžkého průmyslu → dostižení vyspělejších států
- 1957 – vypuštění umělé družice Země, 1961 první člověk ve vesmíru
- 1960-1962 - roztržky mezi SSSR a Čínou
- 1961-1963 – nová vlna destalinilizace: mírová smlouva s NDR → Berlínská zeď
- 1962 – umístění raket na Kubě → „karibská krize“
- Příprava sedmiletého plánu na léta 1959-1965

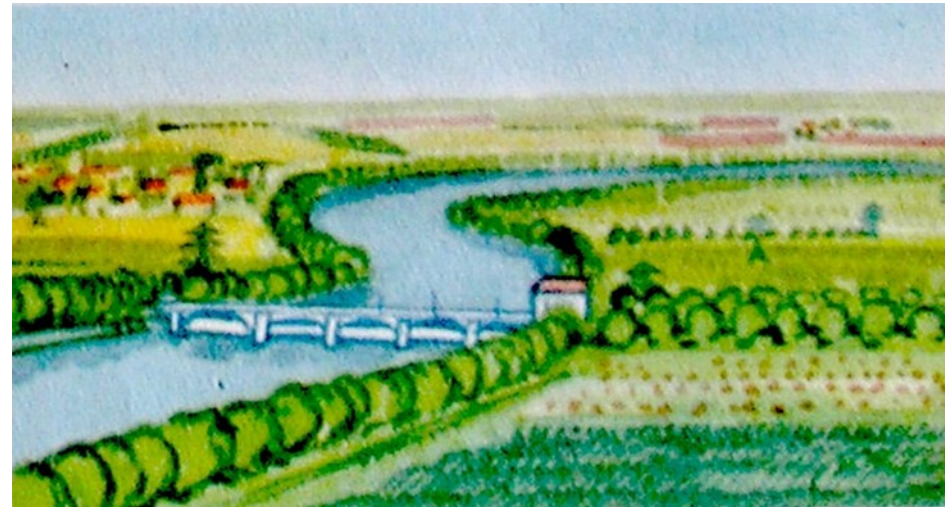
Union of Soviet Socialist Republics: 1950

- 1950 - Stalin vyhlašuje plán „dalekosáhlé přeměny přírodních podmínek Sovětského svazu od hranic až k Uralu“

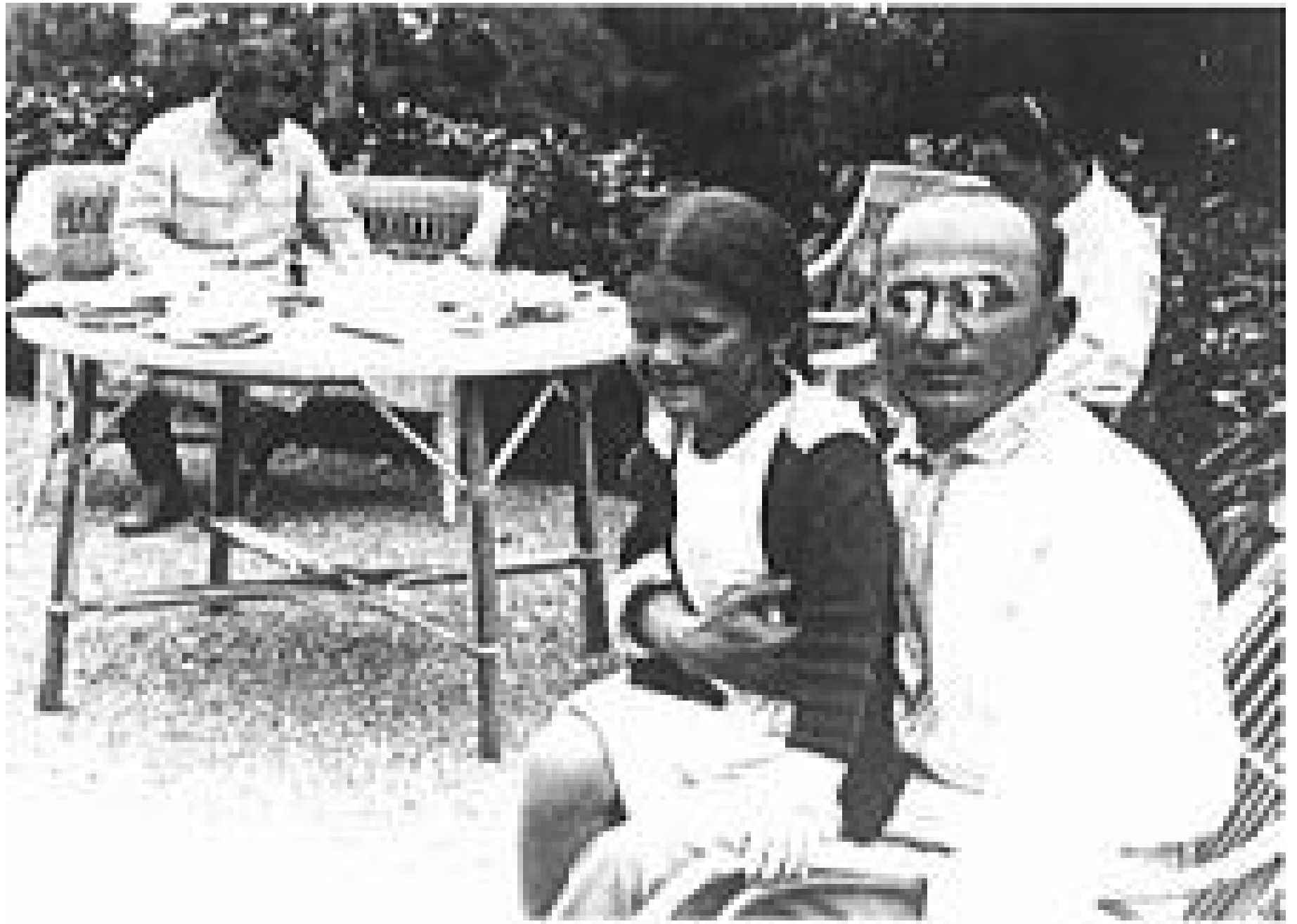
SOCIALISMUS PROMĚŇUJE POLOPOUŠTĚ A POUŠTĚ V ÚRODNÉ LÁNY
A KVETOUČÍ SADY

- 1948 – 1953 další vlna zatýkání v SSSR inspirovaná přímo Stalinem pronásledování lékařů židovského původu = „vrazi v bílých pláštích“ - jeden z vrcholů sovětského antisemitismu po druhé světové válce

- 5.3. 1953 smrt Stalina
- problém nástupnictví, začíná boj o moc
- prozatím u moci tzv. kolektivní vedení, trojice Chruščov- Malenkov- Berija
- Nakonec Chruščov vyhrává, Malenkov je odstraněn z funkce, Berija popraven
- Stalinovo tělo je nabalzamováno a uloženo v mauzoleu vedle Lenina

A black and white photograph showing a group of approximately 20 people, including men and women, standing on a balcony or ledge of a building. They are dressed in winter clothing, such as coats and hats. The building behind them has a decorative facade with arched windows and a balcony with a scalloped railing. In the foreground, a dark sign with white Cyrillic text is visible. The sign reads "ЛЕНИН" on the top line and "СТАЛИН" on the bottom line. The overall scene suggests a formal or official gathering in a public space.

ЛЕНИН
СТАЛИН

Stalinův pomník v Praze

- O stavbě rozhodnuto v roce 1949, dokončen v roce 1955
- Měl „na věčné časy“ stát nad Prahou
- Autorem byl sochař Otakar Švec s manželkou, oba ještě před odhalením pomníku spáchali sebevraždu
- V listopadu 1962 byl pomník odstraněn

Nikita Sergejevič Chruščov

- První tajemník KSSS (1953 – 1964), Předseda vlády SSSR (od r.1958)
- 1954 věnoval Krym Ukrajině
- 1956: na XX. sjezdu KSSS kritika kultu osobnosti Stalina
- zmírnění napětí ve společnosti, období destalinizace t. zv. „odtěpěl“, uvolnění tvrdého vojensko-politického režimu, dal propustit miliony vězňů z Gulag
- 1956 nechal krvavě potlačit protisovětské povstání v Maďarsku

- 1960 návštěva OSN v New-Yorku, prohlásil, že do 20 let SSSR dožene a předežene USA
- Nechal rozorat celiny (stepi ve střední Asii a na jihu Sibiře) – pěstování obilí a kukuřice
- Stavění „chruščovek“ (malometrážních bytů) a „lehkého metra“, podpora budování spotřebitelského průmyslu → zvýšení životní úrovně obyvatelstva
- 1960-1962 - začátek roztržky mezi SSSR a Čínou
- 1961: Berlínská zeď
- 1962: Karibská krize

Berlínská krize

- 23. června 1948 došlo k blokádě západních sektorů Berlína, trvající téměř jeden rok.
- 23. května 1949 byla na území západních okupačních zón založena Německá spolková republika.
- 7. října 1949 byla jako reakce na vyhlášení SRN založena Německá demokratická republika, sovětský sektor Berlína se stal jejím hlavním městem.
- Z východního Německa, hlavně přes Západní Berlín, uteklo na západ více než 3 miliony Němců → rozhodnutí o postavení zdi

- V noci z [12.](#) na [13. srpna](#) 1961 obsadily ozbrojené síly NDR (armáda, policie, pohraniční stráž a jednotky podnikových milicí) hranice k Západnímu Berlínu a přerušily, nejdříve jen pomocí [ostnatého drátu](#), spojení mezi východním a Západním Berlínem.
- [16. srpna](#), vzhledem k absenci jakékoliv reakce z americké strany, začal být drát nahrazován zdí v pravém slova smyslu. V příštích měsících došlo k vybudování opevnění hranic mezi NDR a SRN, což upevnilo nepropustnost hranic mezi státy [Východního bloku](#) a okolními státy. Tyto hranice se i z toho důvodu označují jako „[železná opona](#)“.
- Zeď měla celkovou délku 165 km (45 km s hranicí Západního Berlína, 120 km čítala hranice mezi Západním Berlínem a Braniborskem).

Karibská „kubánská“ krize

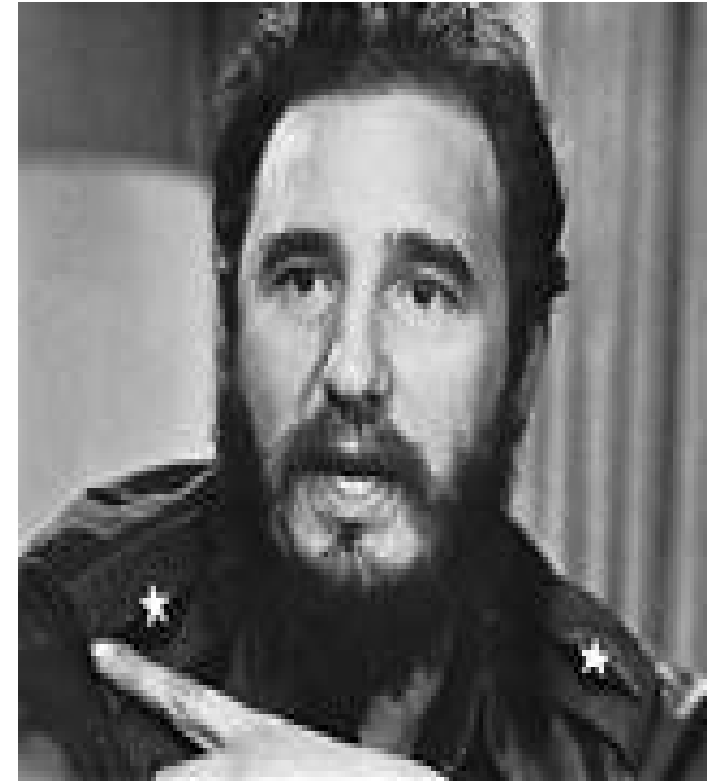
- J.F. Kennedy

N.S. Chruščov

F. Castro

- Vše začalo, když americký špionážní letoun U-2 nasnímal raketové základny na Kubě a 16. října 1962 se prezidentovi J.F. Kennedymu potvrdilo podezření, získané již ze satelitních snímků.
- Sovětský svaz vyzbrojil Kubu desítkami raket s doletem 1 800 km a další, s téměř dvojnásobným doletem, byly na cestě.
- Sověti si chtěli vylepšit pozici v karibské oblasti a bezprostředně začali ohrožovat USA.

- Mezinárodní politická krize v r. 1962 → hrozba jaderného konfliktu
- odpověď SSSR na umístění amerických raket v Turecku = operace Anadyr → rozmístění sovětských raket na Kubě (režim Fidela Castra)
- Prezident USA J.F. Kennedy – námořní blokáda kubánských přístavů
- Stažení raket Chruščovem a přiznání chyby
- USA se zavázalo, že nenapadne Kubu

SSSR – 70. a 80. léta

- **Nikita Sergejevič Chruščov** svržen pro rostoucí hospodářské neúspěchy Sovětského svazu a zostření konfliktu s Čínou - otevřený konflikt+
- Jmenování Leonida Iljiče Brežněva generální tajemníkem Ústředního výboru KSSS

Leonid Iljič Brežněv

- * 19. 12. 1906 v ukrajinské vesnici Kamenskoje
- R.1964 převzal funkci generálního tajemníka ÚV KSSS
- R.1977 předseda Nejvyššího sovětu a hlava státu
- Období jeho vlády je nazýváno „obdobím stagnace“
- † 10.11. 1982 v Moskvě – pohřben u kremelské zdi

DVA ZAHRANIČNĚ POLITICKÉ PROUDY

- tzv. Brežněvova doktrína – omezení práva na sebeurčení a suverenitu komunistických států
- Snaha o politický kompromis se Západem – USA, mezinárodní uvolnění SALT 1 a závěrečný akt KBSE (Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě)

VNITŘNÍ SITUACE SSSR

- Hospodářský úpadek
- Politická strnulost

Okupace Československa

- Československo v polovině 60. let začalo období reformem a politického uvolnění tzv. „pražské jaro“, do čela strany zvolen A. Dubček, prezidentem se stal L.Svoboda
- Šéf KGB a expert na maďarské povstání Andropov poukázal na „metody a formy, kterými se teď pracuje v Československu, velice připomínají maďarské“.
- Odpor sovětského vedení brzy přerostl v „kárné řízení“ s reformním hnutím v KSČ
- 21. srpna 1968 - vpád vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR = vojenská intervence Sovětského svazu a čtyř dalších států Varšavské smlouvy (odmítlo pouze Rumunsko)

Републикански танк, 1930-е

- bujela [šedá ekonomika](#), která stále více nahrazovala nevýkonný systém [centrálního plánování](#). Okrádání státu se stalo nezbytností pro zvyšování [životní úrovně](#) obyvatel.
- Vedle toho se i [korupce](#) stala přirozenou součástí života. Stranická [nomenklatura](#) se cítila být neohrožená a zmocňovala se společenského [bohatství](#) na úkor [státu](#) i vlastních [občanů](#).
- Stabilita kádrů způsobila, že se [průměrný věk](#) vedoucích představitelů režimu zvyšoval. Většina funkcionářů se narodila v letech [1900–1920](#) a vstoupila do politického života v éře [stalinismu](#). Sovětskou společnost začala ovládat [gerontokracie](#).

Válka v Afganistánu

- Vpád sovětských vojsk do Afghánistánu 26. prosince 1979
- Prezident Carter vyhlásil obchodní embargo na některé zboží vyvážené do Sovětského svazu a senát odložil ratifikaci smlouvy SALT-2
- Další reakcí byl bojkot XXII. letních olympijských her v Moskvě řadou států včetně USA v roce 1980
- Pokračoval pozvolný úpadek režimu.
- V listopadu 1982 Brežněv umírá, jeho nástupcem zvolen Andropov

Jurij Vladimirovič Andropov

- * 15. června 1914, Stavropol
- 11. 11. 1982 zvolen generálním tajemníkem KSSS
- Boj s korupcí a upevnění disciplíny, posílení pracovní kázně
- Obměnil oblastní tajemníky strany a také ministry
- Na velké kádrové změny mu nezbylo času - nemoc
- Stačil dosadit na významná místa ve vedení své lidi - M. S. Gorbačova a několik dalších mladších funkcionářů
- Přerušil ženevská jednání o odzbrojení
- Návrh snížení počtu Sovětských raket SS 20 jen na efekt
- R. 1983 pozval k rozhovorům spolkového kancléře Helmuta Kohla
- † 9. února 1984, 15 měsíců po nástupu do funkce

Konstantin Ustinovič Černěnko

- * 24. 9. 1911 Velká Tes - Krasnojarsk
- 13. 2. 1984 generálním tajemníkem KSSS a hlava státu
- Velmi vážně nemocný, považován jako přechodná postava vlády – snaha omlazení vlády
- Vyzdvihoval nutnost nového způsobu „sociálního myšlení“, více glasnosti, tj. systematicky organizovaných vystoupení stranických a vládních činitelů
- Projekty: reforma školství, posílení role odborů
- Negace andropovského kurs, Rozkvět korupce
- Vztahy s USA zůstaly velmi napjaté
- V roce 1984 SSSR bojkotuje olympiádu v Los Angeles - reakce na bojkot Moskevské olympiády 1980
- Jeho úmrtím 10. března 1985 končí definitivně i Brežněvova éra

Michail Sergejevič Gorbačov

- * 2. března 1931 Privolnoje – severní Kavkaz
- 11. 3. 1985 generální tajemník KSSS, zahájil "reformy shora", jejich heslem se stala perestrojka a glasnost.
- Perestrojka -strategická koncepce o urychlení sociálního a ekonomického vývoje 1985-1989
- Glasnost – otevřené informování o všech věcech, zrušení cenzury
- K vystupňování akcí proti stagnaci mu napomohla tragická událost evropského dosahu, jakou byla černobylská jaderná katastrofa 26. 4. 1986.
- Popularitu získal v zahraniční politice, když nechtěně zahájil proces rozpadu a zániku sovětského impéria
- 1990 první a poslední prezident SSSR
- r. 1990 získal Nobelovu cenu za mír

- Glasnost-„otevřenost“ nejvýznamnější jev celého reformního kursu, otevřené informování o všech věcech, zrušení cenzury
- nový pohled na nejmodernější dějiny Sovětského svazu, zasazen smrtící úder mlčení obklopujícímu dosud utajované zločiny stalinismu i zlořády brežněvovského období.
- skoncoval s pronásledováním disidentů
- červenec 1989 - Gorbačov v Pekingu, dohoda na smlouvě o vymezení hranic

- 14.4.1988 – dohoda o stažení vojsk z Afghánistánu (poslední voják musel odejít do 15.2.1989)
- Změna vztahu k zemím třetího světa (už se nebude podporovat každá země s levicovým režimem)
- Červenec 1988 – odmítnutí Brežněvovi doktríny a jakéhokoli omezování státní suverenity vůbec
- Nevměšování do vnitřních záležitostí jiných zemí, i země sovětského bloku se mohou samostatně rozhodovat o svém vývoji → nastal proces uvolňování a mírového spolužití mezi velmocemi

Proces odzbrojení

- 17.12.1987 – ve Washingtonu podepsána dohoda o stažení a likvidaci všech sovětských a amerických raket středního dosahu (od 500 do 5500 km) z Evropy (M. Gorbačov a Ronald Reagan)
- 1. krok ke konci studené války
- Prosinec 1989 –Malta – setkání Gorbačova a amerického prezidenta George Bush st.

Pád komunismu v Evropě 1989

- v Polsku v červnových volbách v r. 1989 jasně zvítězila Solidarita, komunisté získali pouhá čtyři místa ve vládě z dvaadvaceti
- sjezd maďarské strany zaznamenává faktický rozpad a odmítnutí dosavadního modelu socialismu
- v NDR lidové demonstrace, vznik opozičních hnutí
- listopad 1989 „sametová revoluce“ a zhroucení komunistického režimu v Československu
- Krvavá revoluce v Rumunsku, prezident Ceaușescu s manželkou zastřeleni
- v Bulharsku po donucení odstoupil Živkov

Rozpad SSSR

- Prosinec 1986 – demonstrace v Alma-Atě v Kazachstánu (protiruská)
- Ázerbájdžán – chtěli připojení Náhorního Karabachu → ozbrojený konflikt s Arménií
- Říjen 1989 – do 5 svazových republik vyslány speciální jednotky ministerstva vnitra
- Říjen 1989 – Nejvyšší sovět Ázerbájdžánu přijal zákon o suverenitě
- 1989 – demonstrace a krvavé bouře na Kavkaze a ve střední Asii

Administrative map of Caucasus in USSR, 1957-1991

- O suverenitu se začali hlásit i další země (Ukrajina, Bělorusko, Pobaltí, Moldávie, Gruzie, Arménie)
- Gorbačov si je pořád jist, že je vše pevně v jeho rukách
- 13.11. 1991 – Vilnius (Litva) – útok armády na televizní věž, zabito 13 civilistů armádou – poškodí to Gorbačova (prý o zásahu nebyl předem informován)
- Zpívající revoluce v Pobaltí
- 23.8.1989 vytvořena Baltská cesta (Baltský řetěz), cca 2 mil. lidí, délka 600 km (propojení hlavních měst)

- 12. června 1990 vyhlášena suverenita RSFSR
- zřízena funkce prezidenta republiky
- 12. června 1991 zvolen Boris Jelcin
(získal 57% hlasů)
- 13. března 1990 byla upravena ústava.
- Upraven článek č. 6 – umožněn politický pluralismus
- Volby do místních orgánů moci – úspěch blok Demokratické Rusko (B. Jelcin) a komunisté (M. Gorbačov)
- 2 muži = 2 vize

- 14.3.1990 – M. Gorbačov zvolen prezidentem SSSR
- 17.3.1991 – referendum o zachování Sovětského svazu (v 9 republikách, přes 75% pro)
- Projednávání nové svazové smlouvy, k podepsání mělo dojít 20.8.1991

Pokus o státní převrat

- Proběhl 19. srpna 1991 – protidemokratický puč komunistů, měl navrátit staré pořádky
- Řízen Státním výborem pro výjimečný stav v SSSR
- M. Gorbačov vězněn na Krymu (dovolená)
- Tanky obklíčily sídlo ruské vlády a parlament
- Jelcin – projev na tanku (Výbor je nezákonný, návrat Gorbačova, výzva k celostátní generální stávce – měl být zatčen (důstojník KGB odmítl splnit rozkaz)

- Plánován útok na „Bílý dům“ – neproveden – lidé vytvořili živý štít
- I část armády přešlo na stranu B. Jelcina
- Vedení pučistů pozatýkáno 22.8. 1991
- Neúspěch puče – neorganizovanost, nerozhodnost, nepřipravenost pučistů X odvaha lidí (lidé se nechtěli smířit s návratem starých pořádků)

Zánik SSSR

- 24.8.1991 – rezignace M. Gorbačov na funkci gen. tajemníka KSSS
- Uznána nezávislost Pobaltských republik
- Od 24.8.1991 vyhlašovaly i ostatní republiky nezávislost
- 29.8.1991 – sovětský parlament pozastavil činnost KSSS (za pokus o puč)
- 6.9.1991 – rozpuštění Sjezd lidových poslanců
- 8.12. souhlas s rozpuštěním SSSR, nově bude SNS
- 25.12.1991 – abdikace M. Gorbačova
- 31.12.1991 – formálně rozpuštění SSSR

Příčiny destabilizace a rozpadu SSSR

- ochromení celého systému vnitřní bezpečnosti
- odstranění politické a ideologické složky
- ústup od ideologie marxismu-leninismu a socialistickému internacionalismu → ochromení a vyřazení stranického a státního aparátu a aparátu společenských organizací

Vznik SNS

- Po zániku SSSR se dále rozvíjí Ruská federace, prezident B. Jelcin
- většina svazových republik vyhlásila nezávislost
- 8. prosince 1991 uzavřena představiteli Běloruska, Ruska a Ukrajiny smlouva o konci existence SSSR → SNS = **Společenství nezávislých států**
- Členy se stalo 9 z 15 bývalých svazových republik (Arménie, Ázerbajdžán, Bělorusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavsko, Rusko, Tádžikistán a Uzbekistán)

- dohoda na společném postupu v politických, hospodářských a policejních otázkách
- podepsána deklarace → Společenstvo otevřeno všem bývalým sovětským republikám
- dohoda na společné kontrole strategických zbraní, hospodářské součinnosti a na respektování mezinárodních dohod a úmluv bývalého Sovětského svazu
- při založení vedoucí úlohu mělo Rusko

90. léta- Boris Nikolajevič Jelcin

- Hlavní cíl politiky B. Jelcina - urychlení ekonomické restrukturalizace a masivní privatizace státního podnikání
- Reforma probíhá neúspěšně, bují korupce, ruský průmysl není konkurenceschopný → stagnace, obrovská inflace = „divoká privatizace“
- Říjen 1993 pokus o svržení Jelcina, útok na parlament a televizní věž v Ostankino → desítky mrtvých i zraněných, potlačen
- Nová ústava - posíleny pravomoci prezidenta = prezidentská republika
- 1994 válka v Čečensku
- 1998 ekonomický kolaps, pád rublu
- 1999 rezignoval na funkci prezidenta

Vladimír Vladimirovič Putin

- Prezident v letech 2000 – 2008 a od r. 2012, v meziobdobí předseda vlády a prezidentem byl D. Medvedev
- Cíl vlády: překonat ekonomickou krizi
- Rychlý růst ekonomiky díky růstu cen nafty a zemního plynu
- Omezení politické svobody, pronásledování opozice, posílení vlivu pravoslavné církve
- Pokračuje válka v Čecěnsku, konflikt s Gruzii
- V r. 2010 vznikla opoziční kampaň „Putin musí odejít“
- Olympiáda 2014 v Soči
- 2014 obsazení Krymu, připojen k Rusku
- Ve válce na Ukrajině pomoc separatistům ve východní Ukrajině v jejich snaze o vytvoření Nového Ruska
- Zhoršení vztahů s USA a EU – ekonomické sankce vůči Rusku

Zdroje

- ŠVANKMAJER, Milan. *Dějiny Ruska*. 4. rozš. vyd., Praha: Lidové noviny, 2004, 574 s. ISBN 80-7106-658-3.
- GROUŠL, Josef. *Hlavní příčiny destabilizace a rozpadu SSSR*. Praha: J. Weber, 1994, 15 s.
- VYKOUKAL, Jiří, LITERA, Bohuslav, TEJCHMAN, Miroslav. *Východ : Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. 1. vyd. Praha : Libri, 2000. 860 s. ISBN 80-85983-82-6.
- <http://kvmuz.cz/typ/soudobe-dejiny/kult-osobnosti-1-cast>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Společenství_nezávislých_států
- <http://www.moderni-dejiny.cz/>
- <http://www.czechfreepress.cz/tema-tydne/karibska>
- http://hrono.ru/biograf/bio_a/andropov_juri.php
- Obrázky www.google.cz
- <http://ru.science.wikia.com/wiki>
- <http://ru.community.wikia.com/wiki/>